

4.4.2018

Eduskunnan hallintovaliokunnalle

HE 9/2018 vp Hallituksen esitys eduskunnalle EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentäväksi lainsäädännöksi

Eduskunnan hallintovaliokunta on pyytänyt Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet lausuntoa EU:n yleistä tietosuoja-asetusta täydentävää lainsäädäntöä koskevaksi hallituksen esitykseksi. Lausunnossaan Kuluttajaliitto keskittyy tietoyhteiskunnan palveluihin liittyvään lapsen ikärajaan sekä viranomaisille ja julkishallinnon elimille määrättäviin hallinnollisiin seuraamusmaksuihin.

Tietoyhteiskunnan palveluihin liittyvä lapsen ikäraja

Kuluttajaliitto katsoo, että 13-vuotiaat ja sitä nuoremmat ovat tottuneet käyttämään internetin palveluita ilman huoltajien suostumusta. Hallituksen esityksessä viitatussa vuonna 2011 tehdyn brittiläisen tutkimuksen mukaan 77 % 13–16-vuotiaista lapsista ilmoitti perustaneensa profiilin johonkin sosiaalisen median palveluun. Kuluttajaliitto katsoo myös, että ikärajan asettamisen 15 tai 16 vuoteen voi johtaa siihen, että lapset pyrkivät kiertämään ikärajan antamalla palvelulle virheellistä tietoa iästään. Edellä mainitun tutkimuksen mukaan sosiaalisen median palveluita käyttää 38 % 9–12 -vuotiaista lapsista ikärajoista huolimatta.

Kuluttajaliitto on tietoinen lasten verkkoympäristössä kohtaamista ongelmista. Keinotekoisien ikärajojen asettaminen ei välttämättä kuitenkaan ole tehokkain keino ongelmien ehkäisemiseen ja ratkaisemiseen tilanteessa, jossa suuri osa lapsista ei noudata ikärajoja. On esimerkiksi tärkeää saada verkkoon toimijoita, jotka osaavat ja haluavat ottaa lasten edut huomioon – pahimmillaan liian korkeat ikärajat voivat estää lainkuuliaisten ja vastuullisten tahojen toiminnan.

4.4.2018

Kuluttajaliitosta on tärkeää, että lapsille ja nuorille tarjotaan riittävästi tietoa heille sopivalla tavalla heihin liittyvistä asioista: verkkopalveluun liittyvät tiedot (esimerkiksi ohjeet palvelun käytöstä ja tieto siitä, mihin sitoutuu) pitää antaa sellaisella tavalla, että lapsi ja nuori ymmärtää, mihin hän on sitoutumassa ja millaisia riskejä palvelun käyttöön liittyy.

Kuluttajaliitto haluaa korostaa myös mediakasvatuksen merkitystä. Mediakasvatus on keskeisessä roolissa, jotta lapset voivat käyttää turvallisesti verkkopalveluita. Opetussuunnitelman mukaan mediakasvatusta annetaan alakoulusta lähtien. On tärkeää, että lapsia opetetaan mahdollisimman varhaisessa vaiheessa verkkopalveluiden käyttöön. Opetuksessa on otettava huomioon säädösten ohella lasten todellinen käyttäytyminen, esimerkiksi ikärajojen kiertäminen.

Viranomaisille ja julkishallinnon elimille määrättävät hallinnolliset seuraamusmaksut

Viranomaisille ja julkishallinnon elimille voidaan yleisen tietosuoja-asetuksen mukaan määrätä vastaavia hallinnollisia sakkoja kuin yksityisillekin toimijoille, ellei kansallisessa lainsäädännössä toisin säädetä. Hallituksen esityksessä on päätetty tämän liikkumavaran käyttämiseen. Kuluttajaliiton mielestä tämä kansallinen liikkumavara hallinnollisten sakkujen suhteen olisi jätettävä käyttämättä.

Rekisteröidyllä tulee olla oikeus henkilötietojen suojaan riippumatta siitä, onko rekisterinpitäjänä tai käsitteijänä yksityisen tai julkisen sektorin toimija. Vaikka viranomaisten toiminnan on perustuttava lakiin, eikä niiden tulisi toimintansa johdosta ylipäättään päätyä rikkomaan yleistä tietosuoja-asetusta tavalla, joka johtaisi hallinnollisen sakon määräämisen, ovat esimerkiksi julkisuudessa käsitellyt potilastietoihin liittyvät tietoturvaloukkaukset osoittaneet, että henkilötietojen suojaaminen lainvastaiselta käsitteilyltä ei aina toteudu lainsäädännön edellyttämien tavoin. On huomattava, että yleisen tietosuoja-asetuksen rikkomisesta seuraavat vaikutukset rekisteröidylle voivat mahdollisesti olla jopa haitallisempia silloin, kun rikkojana on viranomainen, sillä julkisessa toiminnassa käsitellään usein arkaluonteisia terveydentilaan tai sosiaalietuuksiin liittyviä tietoja. Sanktiointia ja lainmukaisuuden varmistamista korostaa se, että rekisteröity voi harvoin itse vaikuttaa julkisen toimijan suorittamaan henkilötietojen käsitteilyyn. Lisäksi soite-sektorilla tapahtuu alati kehitystä suuntaan, jossa asiakkaille tarjottavat palvelukokonaisuudet voivat muodostua sekä yksityisistä että julkisista palveluista. Tällöin olisi epä johdonmukaista, että samojen sääntöjen noudattamatta jättämisestä voitaisiin selviytyä seuraamuksitta kun kyseessä on viranomainen.

Sanktioinnin perustuminen vain yksittäisen virkamiehen rikosoikeudelliseen virkavastuuseen ei olisi oikeasuhtaista, sillä yksittäisellä virkamiehellä ei useinkaan ole tosiasiallista mahdollisuutta vaikuttaa esimerkiksi tiedon eheyden ja luottamuksellisuuden taikka oletusarvoisen ja sisäänrakennetun tietosuojan toteuttamiseen viranomaisessa. Vastuun tulee lähtökohtaisesti kohdistua veloitteen rikkoneeseen rekisterinpitäjään tai käsitteelijään. Yksittäisessä urkintatapauksessa tekijän rikosoikeudellinen vastuu on sen sijaan perusteltua.

4.4.2018

Sanktiointia tulee ennen kaikkea arvioida rekisteröidyn oikeussuojan, kilpailuneutraliteetin sekä seuraamusten oikeasuhtaisuuden näkökulmasta. On mahdollista, että hallinnollisten sakkojen määrääminen viranomaiselle on valtiontaloudellisesti epätarkoituksenmukaista, mutta tämän ei tulisi olla esteenä edellä mainittujen tavoitteiden toteutumiselle. Kuluttajaliitto katsookin, että hallinnollisten sakkojen olisi kohdistuttava myös viranomaisiin, ja kansallinen liikkumavara tältä osin olisi jätettävä käyttämättä.

Kuluttajaliitto – Konsumentförbundet ry

Juha Beurling
pääsihteeri

Timo Niemi
lakimies